

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-28>

УДК 331.556.4

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В ЄВРОПІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНУ

LABOUR MIGRATION IN EUROPE AND ITS IMPACT ON UKRAINE

Ливдар Марта Василівнакандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1925-7781>**Федевич Людмила Станіславівна**кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3097-7467>**Буковська Наталія Юріївна**студентка,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6406-9574>**Lyvdar Marta, Fedevych Liudmyla, Bukovska Nataliia**
National University "Lviv Polytechnic"

У статті визначено, що Україна є одним із лідерів за кількістю працездатного населення, що працює не на батьківщині. Масова еміграція грає значну роль в Україні, оскільки кількість трудових мігрантів оцінюється у 2-3 мільйони. Здійснено аналіз основних причин міграції з України та масової міграції в Європу. Виокремлено, основні проблеми, які постають перед країнами внаслідок міграційного процесу та визначення впливу міграції на економіку країни в цілому. Грошові перекази покращують добробут сімей мігрантів та стимулюють внутрішній попит; у поточній економічній кризі це є одним з джерел валютних надходжень для країни. Проте еміграція зменшує пропозицію робочої сили на українському ринку праці, що в кінцевому результаті призводить до втрати кваліфікації. Оцінено розмір заробітних плат по регіонах України та відповідність сальдо міграції. Авторами досліджено динаміку міграційного руху та шляхи нелегального виїзду за кордон і наслідки від цього.

Ключові слова: міграція, міжнародна інтеграція, сальдо міграції, середня заробітна плата, трудова міграція.

В статье определено, что Украина является одним из лидеров по количеству трудоспособного населения, работает не на родине. Массовая эмиграция играет значительную роль в Украине, поскольку количество трудовых мигрантов оценивается в 2-3 миллиона. Осуществлен анализ основных причин миграции из Украины и массовой миграции в Европу. Выделены основные проблемы, возникающие перед странами вследствие миграционного процесса и определения влияния миграции на экономики страны в целом. Денежные переводы улучшают благосостояние семей мигрантов и стимулируют внутренний спрос; в текущей экономической кризисе это является одним из источников валютных поступлений для страны. Однако эмиграция уменьшает предложение рабочей силы на украинском рынке труда, что в конечном итоге приводит к потере квалификации. Оценены размеры заработных плат по регионам Украины и соответствие сальдо миграции. Авторами исследована динамика миграционного движения и пути нелегального выезда за границу и последствия от этого.

Ключевые слова: миграция, международная интеграция, сальдо миграции, средняя заработная плата, трудовая миграция.

The article states that Ukraine is one of the leaders in the number of able-bodied people working abroad. Mass emigration plays a significant role in Ukraine, as the number of migrant workers is estimated at 2-3 million. The main causes of migration from Ukraine and mass migration to Europe are analysed, namely: the development of migration processes in Ukraine is influenced by many factors, including the annexation of Crimea and the conflict in eastern Ukraine, which have led to the economic crisis in the country. The introduction of a visa-free regime with the European Union has also increased the outflow of the population from Ukraine. It should be noted that Ukraine's significant

welfare lag behind neighbouring countries in the medium term will continue, which will also affect the departure of the working population. These and other factors are favourable for external migration. The destination countries for labour migrants from Ukraine are primarily neighbouring countries (Russia, Poland, the Czech Republic), as well as the countries of Southern Europe (Italy, Spain, Portugal). The impact of migration on Ukraine leads to the loss of part of the labour and intellectual potential and, accordingly, may become a factor inhibiting economic development. The main problems facing the countries as a result of the migration process and determining the impact of migration on the economy as a whole are singled out. It is noted that in countries with negative net migration rate, namely Austria, Spain, Germany, Hungary and the Czech Republic, the reasons for such migration can be both personal and political opinions, but then negative values will only increase, as the above countries other than Spain have refused to sign the Global Compact for Migration, so these countries want to end the refugee asylum policy. Remittances improve the well-being of migrants' families and stimulate domestic demand; in the current economic crisis, this is one of the sources of foreign exchange earnings for the country. However, emigration reduces the labour supply in the Ukrainian labour market, which ultimately leads to loss of skilled specialists. Currently, there is a shortage of workers in almost all types of activity, especially in construction (this was reported by half of the surveyed construction companies) and industry. The size of wages by regions of Ukraine and the correspondence of the net migration rate are estimated. The authors study the dynamics of migration, ways of illegal departure abroad, and the consequences of this.

Keywords: migration, international integration, net migration rate, average wages, labour migration.

Постановка проблеми. Трудова міграція характеризується швидкою мобільністю і невиваженістю до умов праці, таким чином це задовольняє потреби робочого ринку. Місцем, куди найбільше подорожують у пошуках роботи, або так званім епіцентром робочої сили є Європа. Проте не тільки українці шукають кращого життя, але й багато людей в Європі змінюють своє місце проживання на іншу країну, сподіваючись реалізувати себе там. Міграція населення з однієї країни в іншу, зумовлює дисбаланс між розподілом населення, таким чином в світі виникає демографічна криза.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток і проблеми трудової міграції досліджують багато авторів. Іноземні вчені Дж. Борхас, С. Брю, П. Кругман, Я. Мінсер, А. Рой у своїх працях відобразили проблеми управління імміграційними потоками. Дж. Перкінз, Г. Грубел, А. Скотт, М. Бейн, О. Старк займалися вивченням економічного ефекту трудової міграції. Міграцію робочої сили досліджували наступні українські економісти Е. Лібанова, О. Малиновська, Н. Марченко, А. Мокій, У. Садова, О. Хомра, В. Шевчук та інші. Проте це питання ще не до кінця вивчене і потребує подальшого дослідження та вирішення проблем.

Формулювання цілей статті. Метою та завданням статті є дослідження трудової міграції в Європі, виділення основних проблем та перспектив вирішення проблем, які постають перед країнами внаслідок міграційного процесу, визначення впливу міграції на економіку країни та її діяльність в цілому.

Виклад основного матеріалу. Трудова міграція є однією з основних проблем розвитку економіки та країни в цілому. Трудова міграція тісно пов'язана з міжнародною інтеграцією і виділяють такі її наступні етапи.

Перший етап	Укладення преференційних торговельних угод
Другий етап	Зона вільної торгівлі
Третій етап	Митний союз
Четвертий етап	Спільний ринок
П'ятий етап	Економічний союз

Рис. 1. Етапи міжнародної інтеграції

Джерело: складене авторами на основі [1, с. 21–24]

Перший етап – укладання преференційних торговельних відносин – коли певна кількість країн, що мають намір інтегруватися зменшують взаємні тарифи, але зберігають рівень тарифів для інших країн. Прикладом є ЄВАТ та Україна, яка вступила в ці відносини 1 червня 2012 року. Були підписані двосторонні угоди про торгівлю сільськогосподарською продукцією, торгівля послугами та інше. Другий етап – зона вільної торгівлі з ЄС почала діяти з 1 січня 2016 року, що відкриває можливості для українського бізнесу вийти за рамки внутрішнього ринку і охопити 507 88 млн. чоловік. Третій етап – створення митного союзу, прикладом може стати союз між Туреччиною та ЄС. Україна в 2017 році, мала на меті вступити в подібний союз, проте в 2020 році, було прийнято рішення, що це буде не вигідно для нашої країни, оскільки дана угода не дає митного союзу з країнами, що мають дану угоду з ЄС. Четвертий етап – спільний ринок – забезпечення вільного руху товарів, послуг та робочої сили. В Україні таким прикладом є введення безвізового режиму між Україною та ЄС. П'ятий етап – створення економічного союзу полягає у змінній більш глобальних сфер життя, так даний союз потребує забезпечення запровадження єдиної валюти, що діє в Європі [1, с. 21–24].

Проаналізувавши всі етапи інтеграції України з Європою та іншими країнами, можна зробити висновок, що із наближенням до Європи, все більше наших громадян мігрує за кордон. Проте причини такої міграції є досить різними. В різних областях України різні значення міграцій, яке представлено в таблиці 1.

В Україні протягом досліджуваного періоду кількість мігрантів збільшувалося. Щодо Вінницької області, то у 2016–2019 роках обсяги мігрантів значно зменшилися і у 2019 році -2724 осіб. У Волинській області кількість мігрантів незначна, а з 2011–2014 роки почала збільшуватися, проте з 2015–2019 роки відбувся спад. В Дніпропетровській області з 2010–2012 роки відбулося збільшення мігрантів, але з 2012–2019 роки спостерігаємо спад, проте у 2017 році бачимо значне збільшення мігрантів. Щодо Донецької, Луганської, області, то до 2014 року там була нормальна ситуація з міграцією, так у 2014 році по 2019 рік бачимо

значний відтік людей це пов'язано з військовими діями на даній території. В Житомирській області з 2013–2019 роки міграційний приріст від'ємний. Закарпатська і Рівненська область характеризуються від'ємним сальдо міграції протягом усього досліджуваного періоду. В Івано-Франківській області 2015 і 2017 роки спостерігаємо позитивне сальдо мігрантів, а в 2016, 2018–2019 роки навпаки. В Київській, Львівській, Одеській, Харківській області та місті Києві спостерігаємо додатне сальдо протягом 2011–2019 років. В Кіровоградській, Рівненській, Сумській та Чернігівській областях спостерігається від'ємне сальдо міграції протягом 2014–2019 років. Миколаївська, Полтавська, Тернопільська області характеризуються від'ємним сальдо міграції з 2016 по 2019 роки. Хмельницька і Черкаська область має таке ж сальдо з 2015 по 2019 роки.

Дослідивши міграційний процес в областях України, встановлено, що він є не пропорцій-

Таблиця 1

Міграційний рух населення у 2011–2019 році (осіб)

Назва регіонів	Роки								
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Україна	3054	3377	3619	4012	5230	6475	8777	10573	12264
Вінницька	2396	2694	2956	3244	4214	5153	7613	9255	10661
Волинська	2292	2591	2817	3161	4237	5151	7249	8868	10333
Дніпропетровська	3064	3385	3544	4021	4996	5913	8247	10188	12084
Донецька	3439	3811	4117	4498	5830	7111	9886	11298	13177
Житомирська	2399	2617	2848	3180	4091	4997	7207	8624	9832
Закарпатська	2499	2695	2906	3353	4535	5597	8127	9946	11005
Запорізька	2954	3155	3434	4048	4998	6125	8305	10435	12249
Івано-Франківська	2461	2682	2876	3138	4191	4993	6935	8334	9625
Київська	3245	3528	3624	4100	5489	6406	8719	11146	13259
Кіровоградська	2414	2660	2918	3088	4149	4927	6798	8190	9450
Луганська	3346	3335	3657	3638	4250	6009	7484	8731	10195
Львівська	2533	2791	3029	3353	4643	5623	7879	9172	10415
Миколаївська	2848	3321	3641	4143	5227	6448	8828	10197	12833
Одеська	2822	3100	3440	3685	5154	6535	8297	9564	11103
Полтавська	2911	3215	3350	3653	4624	5673	7839	10003	10906
Рівненська	2693	2903	3285	3665	4755	5703	7676	9558	11552
Сумська	2474	2722	2954	3284	4217	5129	7359	8454	9701
Тернопільська	2132	2466	2697	2992	3951	4781	6828	8307	9651
Харківська	2798	3068	3250	3598	4653	5499	7447	9072	10410
Херсонська	2274	2543	2811	3043	4155	5259	7206	8495	9828
Хмельницька	2390	2728	3030	3418	4326	5315	7559	8976	10844
Черкаська	2479	2726	2940	3151	4243	5089	7267	8628	10008
Чернівецька	2320	2628	2862	3000	4061	5058	7265	9025	9608
Чернігівська	2211	2498	2703	2924	3924	4804	6656	8005	8851
м. Київ	4819	5368	5618	6414	8486	11094	14035	16546	18869

Джерело: складено авторами на основі джерела [2]

ним. Тому для детального аналізу міграційних процесів порівнюємо середні розміри заробітних плат по регіонах.

Найбільші заробітні плати за весь досліджуваний період спостерігаються в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Миколаївській, Одеській областях та місті Києві. Позитивне сальдо міграції та і великий розмір заробітних плат характерний для Київської, Львівської, Одеської, Полтавської та Харківської областей. Малий розмір заробітної плати та від'ємне сальдо міграції в Вінницькій, Волинській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Луганській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій та Черкаській областях. Велика заробітна плата, але від'ємне сальдо міграції спостерігається в Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Миколаївській та Рівненській областях.

Отже, внаслідок малих заробітних плат та нестабільної економічної ситуація в Україні

протягом усього часу її незалежності виникло від'ємне сальдо міграції у Вінницькій, Волинській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Луганській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій та Черкаській областях. Щодо від'ємного сальда на Сході України, то це пов'язано з військовими діями, які тривають протягом 6 років, це призвело до вимушеного переселення громадян на інші території, як наслідок, велика частина виїхали за кордон, особливо чоловіки, які не хотіли вступати на військову службу, але це стосується не тільки громадян, які жили на окупованих територіях, але й на усіх інших. Позитивне значення сальда міграції та великі розміри заробітної плати зафіксовані в Київській, Львівській, Одеській, Полтавській, Харківській областях, куди приїжджають на роботу громадяни у пошуках «кращої» роботи та життя.

Найбільша кількість мігрантів усього по території була у 2010–2014 роки. Так у Європі найбільше значення міграційного приросту спо-

Таблиця 2

Середній розмір заробітної плати по регіонах у 2011–2019 роках (грн.)

Назва регіонів	Роки								
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Україна	3054	3377	3619	4012	5230	6475	8777	10573	12264
Вінницька	2396	2694	2956	3244	4214	5153	7613	9255	10661
Волинська	2292	2591	2817	3161	4237	5151	7249	8868	10333
Дніпропетровська	3064	3385	3544	4021	4996	5913	8247	10188	12084
Донецька	3439	3811	4117	4498	5830	7111	9886	11298	13177
Житомирська	2399	2617	2848	3180	4091	4997	7207	8624	9832
Закарпатська	2499	2695	2906	3353	4535	5597	8127	9946	11005
Запорізька	2954	3155	3434	4048	4998	6125	8305	10435	12249
Івано-Франківська	2461	2682	2876	3138	4191	4993	6935	8334	9625
Київська	3245	3528	3624	4100	5489	6406	8719	11146	13259
Кіровоградська	2414	2660	2918	3088	4149	4927	6798	8190	9450
Луганська	3346	3335	3657	3638	4250	6009	7484	8731	10195
Львівська	2533	2791	3029	3353	4643	5623	7879	9172	10415
Миколаївська	2848	3321	3641	4143	5227	6448	8828	10197	12833
Одеська	2822	3100	3440	3685	5154	6535	8297	9564	11103
Полтавська	2911	3215	3350	3653	4624	5673	7839	10003	10906
Рівненська	2693	2903	3285	3665	4755	5703	7676	9558	11552
Сумська	2474	2722	2954	3284	4217	5129	7359	8454	9701
Тернопільська	2132	2466	2697	2992	3951	4781	6828	8307	9651
Харківська	2798	3068	3250	3598	4653	5499	7447	9072	10410
Херсонська	2274	2543	2811	3043	4155	5259	7206	8495	9828
Хмельницька	2390	2728	3030	3418	4326	5315	7559	8976	10844
Черкаська	2479	2726	2940	3151	4243	5089	7267	8628	10008
Чернівецька	2320	2628	2862	3000	4061	5058	7265	9025	9608
Чернігівська	2211	2498	2703	2924	3924	4804	6656	8005	8851
м. Київ	4819	5368	5618	6414	8486	11094	14035	16546	18869

Джерело: складено авторами на основі джерела [3]

стерігається у 2010–2014 роках. Щодо країн, де міграційний приріст від'ємний, то це Австрія, Іспанія, Республіка Німеччина, Угорщина та Чехія, причинами такого міграційного стану можуть бути як особисті погляди громадян, так і політичні, проте далі це від'ємне значення буде тільки збільшуватися, оскільки вище перераховані країни окрім Іспанії відмовилися від підписання пакту ООН про міграцію, таким чином дані країни хочуть припинити політику притулку біженців. Як результат, відбувається зниження

мігрантів в Європу в 2016–2018 роках, оскільки відбулося закриття «балканського маршруту» яким нелегально заїжджали в ЄС контрабанди людей. Проте після цього мігранти розробили Східний Середземноморський маршрут, який проходить через Туреччину – Егейське море – Грецію тому зрозуміло, чому таке велике додатне сальдо в даній країні. Також є Центральний Середземноморський Маршрут, що проходить через Лівію / Туніс – Італію, де є велика додатне сальдо. Саме тому Італія

Таблиця 3

Кількість міждержавних мігрантів за країнами в'їзду (виїзду) у 2010–2018 роках (осіб)

Територія	Міграційний приріст, скорочення (-)								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Усього	16133	17096	61844	31913	21099	9250	7846	8126	15055
у тому числі									
Країн Європи	9531	11212	17 067	12814	11808	6061	2562	2451	573
з них									
Австрія	-99	-122	-60	-62	-116	-106	-48	-86	-177
Білорусь	326	523	1266	853	296	124	253	406	333
Естонія	35	19	43	47	20	20	17	16	6
Іспанія	-237	-201	-131	-57	71	-4	15	-7	-99
Італія	-34	-6	184	159	74	133	60	161	187
Латвія	132	147	176	139	50	60	30	53	187
Литва	80	86	115	70	10	-9	10	-113	39
Молдова	3317	3157	3655	2733	2005	864	340	528	-337
Республіка Німеччина	-1426	-1374	-957	-1114	-1037	-1146	-355	-891	1084
Польща	5	64	1137	363	-30	79	-3	-36	-1821
Російська Федерація	7986	9145	11081	9897	11276	7377	2443	2426	-97
Угорщина	-91	-124	-183	-314	-766	-1344	-348	-259	1845
Чехія	-621	-368	-303	-365	-137	-102	-50	-89	-285
Країн Америки	-255	-316	1342	657	-678	-762	-631	-1093	-253
з них									
Канада	-63	-7	114	11	-10	17	18	5	-2253
США	-238	-344	912	470	-786	-848	-701	-1218	-4
Країн Азії	6598	6016	35741	15119	7850	1979	3973	4624	-2386
з них									
Азербайджан	976	1113	3328	2027	1673	912	640	464	908
Вірменія	1050	982	1130	891	769	598	232	418	403
Грузія	1069	930	1664	1062	730	699	373	448	434
Ізраїль	-674	-733	-15	-175	-625	-1979	-851	47	467
Казахстан	330	401	581	462	191	-41	32	-32	-22
Киргизстан	129	162	200	121	68	56	41	58	53
Таджикистан	170	182	470	313	92	76	67	64	103
Туреччина	295	189	1962	1049	303	260	380	1053	1483
Туркменістан	164	157	7828	2314	765	-1117	243	-2207	478
Узбекистан	1877	1708	2646	2653	837	329	365	671	60
Країн Африки	257	175	7681	3302	2126	1971	1941	2130	4475
Країн Австралії та Океанії	2	8	13	21	-7	1	1	14	-6

Джерело: складено авторами на основі джерела [4]

з 2010 року не приймає закон «Decreto Flussi» тобто дозвіл на отримання документів мігрантам на роботу і проживання, проте можна отримати такі документи, якщо біженець і на сезонні роботи. Західний Середземноморський маршрут пролягає через Мароко/ Алжир – Іспанія. Через такі нелегальні перетинання кордону, багато людей зникли безвісти і потонули в Середземному морі [5]. Щодо країн Африки, то позитивне сальдо міграції може бути зумовлене переселенцями з Сирії, Ірану.

Висновки. Населення України протягом усього досліджуваного періоду мігрувало в пошуках кращого життя, вищих заробітних плат та достойного майбутнього. Наслідком чого було зменшення чисельності населення, народжуваності і старіння нації. Такий рух населення має значний вплив на українську економіку, приносячи як вигоди, так і витрати. Зокрема, грошові перекази покращують добробут сімей мігрантів та стимулюють внутрішній попит та є одним з основних джерел валютних надходжень для країни. Протягом 2020 року українські трудові переказали з-за кордону додому 8,5 мільярдів доларів. Незважаючи на коронавірус та весняному карантину заробітчани надсилають на батьківщину майже стільки ж грошей, як у 2019 [6].

Проте на сьогодні багато країн роблять усе, для того щоб уникнути заселення біженцями, людей, які нелегально проживають на території держави. Але проблема міграції завжди буде важливою, оскільки кожна людина має право вибору, чи залишатися в своїй державі, чи їхати в пошуках кращого життя за кордон. Після підписання Шенгенської угоди безліч українці виїхали і шляхом обману залишилися там жити, або періодично їздять на заробітки і приїжджаючи в Україну живуть за гроші зароблені там, і це повторється безліч разів. Та з легкістю можна сказати, що у всіх країнах відбувається відтік кадрів за кордон, і державі потрібно шукати хороших спеціалістів серед іноземців. То чому б не дати хорошу роботу тут, в Україні, враховуючи те, що зарплати є достатніми? Тому політика щодо використання позитивних наслідків трудової еміграції та мінімізації її вад дуже актуальна для України. Така політика може бути зосереджена на сферах зайнятості, соціальній та податковій політиці та покращенні ділового середовища.

Особливо говорячи про ситуацію, що склалася зараз у світі, коли ми переживаємо час пандемії, напевно кожен зрозумів, що важливо бути «вдома». Відбулися кардинальні зміни, оскільки майже всі Українці повернулися додому із «заробітків».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кваша С.М., Файчук О.М., Файчук О.В. Європейська економічна інтеграція : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2019. С. 21–24.
2. Міграційний рух населення України. Архів за 2019 рік. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ds/mr/mr_u/arh_mr2019_u.html
3. Середня зарплата в Україні 2020 р. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/2020/>
4. Міграційні процеси в світі. Державна служба статистики України. URL: <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>
5. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/world/2326951-2017-roku-kilkist-migrantiv-yaki-namagalisy-distatysya-evropi-cherez-seredzemne-more-zmenshilas-udvichi-oon.html>
6. Radiosvoboda. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/trudova-migratsiya/30937742.html>

REFERENCES:

1. Kvasha S.M., Fajchuk O.M., & Fajchuk O.V. (2019) Jevropejsjka ekonomichna integracija: navchalnyj posibnyk [European economic integration]. Kyiv: Vydavnychyj centr NUBiP Ukrainy, pp. 21–24.
2. Mihratsiinyi rukh naseleennia Ukrainy. Arkhiv za 2019 rik. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Migration movement of the population of Ukraine. Archive for 2019. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ds/mr/mr_u/arh_mr2019_u.html
3. Serednia zarplata v Ukraini 2020 r. [The average salary in Ukraine in 2020]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/2020/>
4. Mihratsiini protsesm v sviti. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Migration process in the world. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>
5. UNIAN. Available at: <https://www.unian.ua/world/2326951-2017-roku-kilkist-migrantiv-yaki-namagalisy-distatysya-evropi-cherez-seredzemne-more-zmenshilas-udvichi-oon.html>
6. Radiosvoboda. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/trudova-migratsiya/30937742.html>